

Vse spise, v oceno poslana knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/L. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po Din 2.50 od petih vrste. Inzeratni davek posebej. Pošt. čk. ur. 11.197.

Obsodba bivšega prosvetnega režima od učiteljstva v Hrvatski in Dalmaciji.

Učiteljsko društvo »Jedinstvo« za grad Zagreb i okolico, koje je uzevši na svojoj jesenskoj skupštini u Zagrebu 8. novembra 1924 u pretres nekoje prilike, pojave i dogodjaje u najnovijem našem staleškom životu, zaključilo povodom toga ovo:

I. 1. Posljednji postupci prema nekim dijelovima učiteljstva, udruženoga u UJU, kod kojih su odlučivali slučajni političko-stranački momenti, a na moralnu i materijalnu štetu toga učiteljstva, kao i na sigurnu štetu one idejne osnovice, na kojoj ovo učiteljstvo djeluje u punoj saglasnosti s našim narodno-državnim interesima, jesu teška uvreda i napadaj na cjelokupno udruženo jugoslavensko učiteljstvo. Naročito se ne mogu ničim da opravdaju progoni naprednoga učiteljstva u Sloveniji, kulminovani u smjenjivanju zaslužnoga nacionalnoga radnika Engelberta Gangla.

2. Nečuven je prosvjetni i nacionalno-politički škandal, da su u Glavni Prosvjetni Savjet naše domovine iz redova učiteljstva Hrvatske i Slavonije postavljena takva dva čovjeka, koji su oduvijek poznati kao opasni nacionalni i kulturni separatisti, te kao najnepomirljiviji protivnici današnje naše nacionalne koncepcije i nacionalnih svetinja.

3. U interesu našega narodnog i državnog ponosa, a da se zadovolji teško ugroženoj pravdi i stiša opravdano ogorčenje povrijedenoga narodnoga učiteljstva, zahtijeva se od Kr. Vlade, da iz Glavnoga Prosvjetnoga Savjeta odmah ukloni elemente, razorne po našu narodnu državotvornu školu i zamijeni ih ljudima, koji su za taj poziv kvalifikovani stručnim i staleškim radom, te nacionalno državotvornim djelovanjem.

Ujedno se zahtijeva hitna reparacija svih nepravdi, koje su u najnovije vrijeme nanesene udruženom učiteljstvu, naročito u Sloveniji.

4. Čini se, da Izvršna Uprava UJU nije upotrebila sva sredstva, da se ovi protukulturni i protustaleški, a dobrim dijelom i nacionalno štetni događaji sprječuju, ili da se barem na vrijeme prikažu javnosti u pravom svjetlu.

5. Sa žaljenjem se konstatuje, da u posljednje vrijeme pisanje glavnoga organa UJU »Narodne Prosvete« na mjestima divergira s onim osnovnim i svima nama svetim načelima, na kojima je, pod vodstvom drugova iz naše prestonice, i izgrađena organizacija Jugoslavenskoga Učiteljstva.

Naročito ne može udruženo učiteljstvo, u velikoj svojoj većini, nikako da odobri u tomu one momente, u kojima se makar i slučajno i s boljom namjerom, skreće od ideje integralnoga narodnoga jedinstva. Svaki ovakav pokušaj dira i u temelje UJU, te vodi neminovno teškim i sudbonosnim potresima u velikom i nama svima prijeko potrebnom našem Udruženju.

6. Zahtijeva se što prije saziv Glavnoga Odbora UJU, gdje da se dalja staleška politika Udruženja udesi tako, kako to odgovara principima, na kojima je Udruženje osnovano i prema kojim je radilo uvijek do sad, te kako je to stalna želja udruženoga učiteljstva.

II. Osudjuje se i žigoše sramotni postupak nekih zagrebačkih učitelja, koji su Ministarstvu Prosvjete slali opadačke anonimne denuncijacije protiv svojih drugova iz UJU te je Ministarstvo moralo da se od toga obrani posebnom okružnicom. Takim učiteljima nema mjesta ni u jednom čestitom društvu, kao ni u školi, pa su oni jadno ruglo za čitav stalež i prosvjetu.

III. Traži se od Ministarstva Prosvjete, da se prema zaključku IV. glavne skupštine u Dubrovniku u osnovne škole uvede tjelesno vaspitanje isključivo u duhu Jugoslavenskoga Sokolstva, a za provedbu toga da se što prije obrazuje stručna anketa sokolsko-učiteljskih radnika.

IV. U Zagrebu u osnovnim školama da se postave posebni učitelji sokolske gimnastike i pjevanja, jer to traže nacionalno-uzgojni interesi naročito u ovom gradu.

PROTUDRŽAVNI I RUŠILAČKI SISTEM BIVŠEG MINISTRA PROSVJETE.

Splitska »Država« od 8. novembra t. l. piše:

Na drugom mjestu u ovom listu donosimo javnosti o protuzakonitom penzionisanju dvojice prosvjetnih inspektora ove Oblasti gg. prof. Vida Petričevića i Danila Petranovića, od strane upokojenog crno žutog austrijskog režima koje je sprovadao ispovjednik kraljice Zite doslovno svome programu i Radićevoj komandi.

Bez obzira na posljedice, pače mi čekamo bivše Ministarstvo Prosvete da nas pozove na odgovornost, mi smo u mogućnosti da mu donesemo dokaze o rušilačkom sistemu koje je ovo zloglasno

upokojeno Ministarstvo provadalo u prosvjetnom sistemu za svoga kratkotrajnog roka. Ono je prouzrokovalo toliko nezadovoljstva, nesređenosti i prave puštoši, da će se ovo spominjati s koljena na koljeno kao jedno prokletstvo i kazna božja, koja nas je snašla u času kada se morao da obnovi preporod u ovoj zlopačenoj zemlji, nakon našeg oslobođenja ispod varvarskog jarma.

Priznajem, naš je vapaj očajnički, ali i sredstva koja su se postepeno i stalno predavala protiv naših prosvjetnih radnika, i u stanova, a koja su još imala da se provedu, bila su takove naravi, da smo bili prinudeni sjetiti se 1914. god. i u očaju zapitat, da li se ona nije povratila.

Biće vremena i divana, a da mi predstavimo ovaj krvavi režim Ministarstva prosvete popa Korošca, koji ako nije bio skopčan sa proljevanjem krvi i mrcvarenjem ličnosti, on je krvav i zločinački po naše prosvjetne prilike. On je za kratko vrijeme strmoglavio i upalčio našu prosvjetu, da će se ova tek morati osoviti, ako još bude ljudi od srca i osjećaja za našu ujedinjenu otadžbinu, pak da isprave ono što se porušilo i poremetilo. Naročito ističemo kakó je posturala naša osnovna škola, a bez ove nema daljeg napretka. Sistematski i po provadanom planu već od početka nastupa zlosretnog biv. Ministarstva Prosvete, ovo je svaki predog. Škol. Odeljenja u Splitu pod Vel. Županom g. Dr. Perovićem odbijalo. Jedino — budi uzgred rečeno — bilo je tačno brzo i velikodušno, kad se ticalo molbe za žele premještanja, namještanja i dopusta mladih učitelja.

Nasuprot pak kad se odnosilo na postavljanje upravitelja Muške Učiteljske škole u Šibeniku, koje je mjesto ostalo upražnjeno nakon umirovljenja veoma zaslužnog i neprežaljenog g. prof. Grgića, Min. Prosvete popa Korošca postavila prokazivača austrijske policije prof. Beloti upravnikom zavoda, ličnost koja je u Zadru za doba Austrije kao prof. srednje škole bez srama i stida tužila

vlastite učenike pored ostalog i zato, što su jedne večeri prisustvovali predavanju pok. prof. Škerlića.

Naravno da ovaka bestialna ličnost nikako nije bila predložena od Škojskog Odeljenja u Splitu; naprotiv u predlogu ovoga, bile su osobe najprije sposobne po svojoj spravi i praksi, a prstom nije se pazilo na partajsko opredjeljenje, jer nijedan od predloženih nije bio radikal, već su to osobe koje su bile dostojne da popune jedno takovo mjesto. Zaista s nama zajedno mora da propisti g. Arg. Grgić bivši upravitelj Učiteljske škole, kada promisli u kakove je naručaje spao taj zavod, kome je on bio posvetio svoje snage i sposobnosti.

U eri ograničenih umova i hladnih srdaca u pokojnom Ministarstvu prosvete, da spomenemo za sada još i ove.

Odluke koje su otuda stizale bile su glupave po svojoj sadržini, neznalačka po formi, a smiješne i kontraktorne po suštini. O zakonitosti i ne govorimo. Povladivalo se i štitilo nevaljalce. Problematične i protudržavne ličnosti slavile su svoj trijumf. To je bio jedan pir bezdušnika, disciplinski progonjenih razvratnika, sa bestidnom surovošću i bezobrazbu, bez iskre pitomosti i potrebite civilizacije. Pitomi ljudi na Prosvjetnom Odeljenju imali su mnogo teškog okapanja i čerečenja sa napsrositim i neodgojenim ličnostima i o tome mi smo saznali za čitave priče. Ovi neobuzdani elementi bili su drzoviti do krajnosti, neobuzdani i u svojim razlaganjima nasilni, a svi su se kao po dogovoru ispravali, kao važan faktor kod Ministra prosvete.

Ovim naša torba nikako nije izpražnjena. Bože zdravlja, trpljivosti i pamenja, još ćemo se čuti i ogledati na megdan junačkome i bojištvu viteškome, pa kome obojci, a kome opanci!

Nasilja bivšega prosvetnega režima.

—na Tudi u Dalmaciji so občutili kaj delajo klerikalci, če se jim da prosveto v roke. Splitska »Država« od 8. novembra t. l. piše: Umirovljenje oblasnog škol. nadz. za osn. nastavu g. Danila Petranovića, Ministarstvo prosvete g. Korošca dok je još guralo u smrtonosnom ropču, imenovalo je g. prof. Rabadana oblas. škol. nadz. za osn. nastavu otrag dva dana,

bez da riješi dosadašnjeg nadzornika g. Dan. Petranovića.

Pri končini života ovo se Ministarstvo sjetilo nezakonitosti kojom se za svoga kratkog života odklikovalo, pak je upozoreno, te je brže bolje ministar Korošec noću u srijedu sčito i skrito, otpisao depešu Velikom Županu, kojom nagovješta umirovljenje g. Petranovića. Ovo bezakonje ima još i tu lošu stranu,

LISTEK.

† Alojzij Račić.

V starosti 78 let je preminul dne 14. novembra 1924 v Ljubljani upokojeni nadučitelj g. Alojzij Račić, ki je živel že svojih 15 let v Ljubljani. Pokojnik je oče tov. Božo Račića. Eden tistih redkih bojevnikov je bil, ki ni iskal nikoli osebnih koristi. V svojem učiteljevanju je preživel tri ere. Kot mladega, muzikalno obraženega učitelja ga najdemo v dobi čitalnic v Kranju, kjer je vodil čitalnični pevski zbor. Od tam je šel v solčno Vipavo, kjer je sodeloval zopet pri čitalnici in zboru. V Postojni je vodil petje in sodeloval v orkestru. V zreli moški dobi je prišel na Čatež pri Brezicah. Tam so ga angažirali sprva v brezbarvnem pevskem društvu, katero je kmalu jako dvignil. Slovenska samozavest je oživela in tedaj ga dobimo med dr. Razlagovini prijatelji.

Ko je vinogradništvo propadalo, se je z vso vnemo lotil zasajenja vinogradov po novem ameriškem načinu. Dan za dnem je po Cerini ali po Razlagovini urejeval in vodil delo prvih nasadov. V 90. letih je prišel v Boštanj ob Savi, kjer je trtna uš ravno dokončala svoje uni-

čujoče delo. Na tisoče cepljenih trt je oddal iz lastne trtnice in vse nedelje in praznike oskrboval pouk o novem cepljenju. Njegovi učenci so šli celo v Istro cepiti trtje in so si zaslužili lepega denarja. Okoli cerkve je izpremenil zapuščeno pokopališče v krasen park, ki je bil dolga leta ponos boštanjске vasi. S pevskim zborom je priredil več koncertov v korist ubožne šolske mladine, da jo lahko obdaruje za Božič, kakor Schulverein v Sevnici. S tem je odvrčal slovensko deco potujčevanju. Hvaležni Boštanjčani so se mu zahvalili za njegovo delovanje s tem, da so ga izvolili za častnega občana.

Iz službenih podatkov pokojnega A. Račića posnemamo, da se je šolal najpreje na realki, potem v letih 1864. do 1866. na učiteljskišči v Ljubljani. Obiskoval je kmetijski tečaj na Šlapu v l. 1883., ki ga je z uspehom absolviral.

Služboval je najprej v Šmartnem pri Kranju od oktobra 1866. od l. 1872. v Vipavi, odkoder je bil leta 1874. premeščen v Postojno in nato leta 1876. v Čatež, od kjer je prišel leta 1892. v Boštanj.

Krepkega na duhu in tešesu so upokojili proti njegovi volji, ker je tako zahteval Kaltenegerjev miljenec v Krškem. Presefivši se v Ljubljano je vsto-

pil v Matični pevski zbor, ki ga je izvolil tudi v odbor, kjer je opravljal razne funkcije.

Pokojni Račić je bil muzikalno obražen človek in izboren ekonom. Deloval je tudi pri šentjakobskem gospodarskem društvu in mu bil tudi par let predsednik. Nazadnje pa mu je opešal korak, ki je zapustil za seboj kulturno-gospodarsko sled, vredno vsakega narodnega učitelja. Možu poštenjaku večnaja pamjat! Preostalih naše sožalje!

Naglašanje slovenskega zvalnika.

V sedanji slovensčini se zvalnik po obliki ne razločuje od imenovalnika, pač pa često po naglasu. Ali se zvalnik tvori po določenih naglasnih pravilih, nam slovnica ne pojasnjuje; če hočemo taka pravila poiskati in ugotoviti, se moramo opreti na narodno govorico.

Iskanje pravih za tvoritev zvalnika v živi narodni govorici je navidezno težavno, v resnici pa enostavno. Ker se sedanji zvalnik od imenovalnika razločuje le po naglasu, se nam je ozirati samo na poudarek. Z njim je točno začrtana pot izsledovanju.

V slovensčini je naglas ali poudarek po količosti dolg ali kratek, po kakovosti pa potisnjen ali potegnjen. Če samostalnike razvrstimo po teh naglasnih skupinah in se nam pri tvoritvi zvalnika v posameznih skupinah pokaže skladnost, smo prišli na pravo pot. V ta namen vzemimo v naslednjem preiskovanju iz vsake naglasne skupine brez posebne izbire nekaj različno dolgih samostalnikov različnega spola in naglasenih na različnih zlogih, jim po narodni izreki določimo zvalnik, iz posledic preiskovanja pa postavimo naglašanje zvalnika pravila.

Oglejmo si najprej skupino dolgo potisnjeno naglasenih samostalnikov ter jim določimo zvalnik. Za to si izberimo naslednje: dih, vrán, grád, gospód, tečaj, lekárnik, trebúšek, vést, vás, raván, živá!, misel, prikázen, boléžen, nebó, zlató, bístvo, izkústvo, sejánje, osóbjé.

Če v teh besedah primerjamo zvalnik imenovalniku, vidimo, da sta si oba sklona popolnoma enaka. Dolgo potisnjeno naglašeni samostalniki imajo torej zvalnik enak imenovalniku.

Naglas pa nekateri samostalniki morejo imeti na različnih zlogih, n. pr. morjé in mórje, poljé in pólje itd. Umevno je, da pri teh besedah tudi zvalnik more imeti obe obliki.